

Waar komt 'Kerstmis' vandaan?

PAS

Binnenkort is het weer zover. Dan wordt wereldwijd het bekendste Christelijke feest gevierd: Kerstmis.

De naam 'kerstmis' komt van kerstenen zou een mens denken. Maar nee, zo zegt het etymologisch woordenboek van Van Dale: Kerstmis komt voort uit de traditie van de (katholieke) kerk, van het Latijnse 'Christes Masse' of de mis van Christus. Overigens: het grootste feest van de (katholieke) kerk komt niet één keer voor in de Bijbel. Het is pas eeuwen later ontstaan.

Na de dood van Christus werden overal (geheime) kerkdiensten gehouden. Aan het einde van elke dienst zei de voorganger: 'Ite, missa est', de formule waarbij de gelovigen werden heengezonden. Zo kreeg die dienst de naam 'Mis'. Toen in het jaar 336 de Romeinse keizer Constantijn 25 december uitriep tot officiële geboortedag van Jezus Christus werd de mis van die dag de 'Christes Masse'. Probeer dat drie keer na elkaar snel uit te spreken en je begrijpt waarom dat het in het Nederlands *Kerstmis* werd. De Engelsen blijven er met Christmas iets dichterbij.

En het Franse Noël dan? Noël zou een samentrekking zijn van de woorden Natal of Nadal, dat zoveel betekent als: geboorte. Anderen houden het erop dat het gaat om de laatste lettergrepen van Immanuël, de naam van de Messias: God met ons (Jes. 7:14, Matt. 1:23). Van Nuël naar Noël is maar een kleine stap. In de Middeleeuwen was Noël trouwens een vreugdekreet.

De Duitsers spreken over kerstfeest als Weihnachten. Dat heeft weer een heel andere oorsprong: het is een samentrekking van 'Gewijde Nachten'. Daarbij wordt teruggegrepen op het verhaal in de Bijbel dat Jezus 's nachts werd geboren.

Vieren we Kerstmis terecht op 25 december?

De meeste Bijbelkenners zijn het er wel over eens, dat Jezus Christus niet op die dag is geboren. Eerder werd aangenomen dat hij op 6 januari ter wereld was gekomen, zoals in sommige Oosterse kerken nog steeds wordt gevierd. Maar officiële documenten zijn er niet en beide dagen waren feestdagen lang voor de geboorte van de Zoon van God.

Op 25 december was het feest van Saturnus, de zonnewende, de onoverwinnelijke zon. De New Catholic Encyclopedia zegt: "De datum 25 december komt niet overeen met Christus' geboorte maar met het feest van de Natalis Solis Invicti, het Romeinse zonnefeest ten tijde van de zonnewende". Dat is ook de geboortedatum van de Iraanse god Mithras, de 'zon der rechtvaardigheid'.

Wanneer Jezus dan wel geboren is? Daarover lopen de meningen ook uiteen. Sommigen komen terecht in de Joodse maand Tisri (september/oktober), waarin het Loofhuttenfeest gevierd wordt. Anderen houden het op de tijd rond het Pascha-feest in de maand Nissan (maart/april).

Ondertussen is er veel romantiek ontstaan rond kerstfeest. Ook ongelovigen vieren het, soms zonder te weten waar het nou precies om gaat. En die romantiek? Ach, zo maakt worden de donkere dagen ook weer beetje gezellige dagen, met een goed glas wijn en een heerlijk maaltijd. Niks mis mee, als we maar niet vergeten, dat het gaat om de komst van de Verlosser: de Heiland is geboren en dat is -hoe en wanneer dan ook- reden om te gedenken!

Herders

De herders werden in het nachtelijk uur overvallen door bezoek uit de hemel: “En plotseling was er bij de engel een menigte van de hemelse legermacht, die God loofde en zei: Eer zij aan God in de hoogste hemelen, en vrede op aarde, in mensen een welbehagen (Luk. 2:13-14). Waar in de traditie het ‘Ere zij God’ door de engelen gezongen werd, daar zegt de Bijbel dus dat de hemelse legermacht ‘zei’. Wellicht hebben de engelen op zangerige toon gesproken, maar daarvan is niets bekend! Wel, de herders spoedden zich naar de geboorteplaats, Bethlehem, en vonden het Kindje liggend in de **kribbe**, precies zoals hen verteld was. Daar heeft men maar direct uit afgeleid, dat Jezus dus wel geboren moet zijn in een stal. Denk er nog wat hooi en stro bij, een os en een ezel (waarop Maria gezeten zou hebben tijdens de reis...denkt men), liefst ook nog een kameel en de romantische *kerststal* is klaar!

In 1223 hield Franciscus van Assisi in Greccio (Italië) een kribbenviering die het voorbeeld werd voor soortgelijke uitbeeldingen en vieringen ook op andere plaatsen.

En waar stond die kribbe eigenlijk? ‘In de stal *bij* de herberg’ is de gedachte, want *in* de herberg was geen plaats voor hen. Het woord ‘herberg’ komt in onze vertaling nog een keer voor en wel in Lukas 10:34, in het verhaal van de barmhartige Samaritaan. Daar is het de vertaling van het Griekse ‘pandocheion’: kroeg, bar, (Eng. ‘inn’).

In Lukas 2:7 staat het woord ‘kataluma’, hetgeen in Lukas 22:11 vertaald is met ‘eetzaal’ (NBG ‘vertrek’); zo ook in Markus 14:14

In de Septuaginta (Griekse vertaling van het Oude Testament) komt het woord ‘kataluma’ ook voor en wordt vertaald met: tent, kamer, vertrek, schuilplaats en nachtverblijf.

In Jeremia 41:17 lezen wij over zo’n verblijf bij Bethlehem: “Zij gingen op weg en verbleven in Geruth Chimham, dat bij Bethlehem ligt, om verder te trekken om in Egypte te komen”.

Er was dus een soort van halteplaats waar reizigers konden verblijven en/of

overnachten. Uiteraard was daar ook een plek waar de dieren zolang konden zijn, ongetwijfeld met voederbakken. We weten het niet zeker, maar het zou zomaar kunnen, dat Jozef en Maria daar terecht gekomen zijn.

Wijzen uit het Oosten

In de traditie leeft ook de idee, dat de wijzen (beter: magiërs) uit het Oosten - zij hadden Zijn ster in het Oosten gezien, volgens Mattheüs 2.2 - daar op bezoek geweest zijn bij de ´pasgeboren´ Koning der Joden.. Maar ook dat is allerminst zeker. Ja, op advies van Herodes, die bij de Joden navraag gedaan had over de geboorteplaats, gingen zij op weg: “En zie, de ster die zij in het oosten gezien hadden, ging hun voor, totdat hij boven de plaats kwam te staan waar het Kind was” (vs. 9). De woorden ´de plaats´ zijn cursief in de vertalingen omdat ze er in de grondtekst niet staan. Vers 11 zegt dan: “En toen zij in het huis kwamen, vonden (lett.: zagen) zij het Kind met Maria, Zijn moeder, en zij vielen neer en aanbaden Het. Zij openden hun schatkisten en brachten Hem geschenken: goud en wierook en mirre”. Zij gingen dus niet een stal, vertrek, kamer, herberg of iets dergelijks binnen, maar een (woon)huis (Gr. *oikia*).

Het woord ´Kind´ (Grieks: *paidion*) kan op een baby wijzen (hoewel daar ook wel een ander woord voor is: ´brephos´ - zie Luk. 2:12), maar dat hoeft niet. Het kan ook (al) een peuter zijn.

Opvallend is dat Herodes eerst nog *nauwkeurig* vroeg naar de tijd dat de ster geschenen had (vs. 7). Als hij later merkt door de wijzen bedrogen te zijn bracht hij alle jongetjes van twee jaar oud en daaronder om het leven. Onvoorstelbaar leed daar in en om Bethlehem!

Meestal worden er **drie wijzen** getekend of geschilderd, maar dat aantal staat nergens in de Bijbel en is waarschijnlijk afgeleid van de (drie) geschenken die zij meebrachten om de Koning te eren: goud, wierook en mirre.

Sommigen (lees: velen) menen zelfs dat het **koningen** geweest zijn, getuige de feestdag die op 6 januari gehouden wordt: Driekoningen. Op sommige afbeelding is één van de wijzen te zien als een (zwarte) kleurling, hetgeen niet racistisch moet worden opgevat. Zijn naam is, volgens de traditie ook niet Piet, maar Caspar, afkomstig uit Saba (Ethiopië). De andere twee heten Balthasar uit Azië en Melchior uit Europa.

Er blijkt zo heel wat mis te zijn met kerst, maar één ding blijft overeind: de Heiland der wereld is geboren en dat is -hoe en wanneer dan ook- reden om te feestelijk gedenken!